

TÜRK KONSEYİ'NİN KOVİD-19 İLE MÜCADELE VE İŞBİRLİĞİ YAKLAŞIMI

Beyazıt ERKİN

Dış Politika ve Güvenlik Araştırmaları Merkezi

Giriş

Çin'den başlayarak kısa bir süre içerisinde tüm dünyada milyonlarca insanı etkileyen KOVİD-19, bulaşma yolu olarak en hızlı ve kontrolü en zor olan solunum yolu ile bulaşan bir virüs çeşidi olarak ortaya çıkmıştır. 31 Aralık 2019 tarihinde Çin'de Hubei eyaletine bağlı 11 milyon nüfuslu Vuhan şehrinden bildirilen KOVİD-19 salgını, insanlık tarihinin en kapsamlı tedbirlerinin alınmasına rağmen tüm dünyayı etkisi altına almıştır. KOVİD-19'un hızla yayılması ve dünya çapında ölüm oranlarının hızlı artması sonucunda Dünya Sağlık Örgütü, "pandemi (küresel salgın)" ilan etmiştir.

Bu yazının kaleme alındığı an itibarıyla, dünyada toplam vaka sayısı 2 buçuk milyona yaklaşmış, dünya genelinde toplam 165 bin kişi ise salgın kaynaklı hastalıklar sonucu hayatını kaybetmiştir. Bu rakamlar baz alındığında, dünyanın son yıllarda yaşanan en büyük krizlerden biri ile karşı karşıya olduğu anlaşılmaktadır.

Bu krizi ortadan kaldırmakta tek bir devletin imkân ve yeteneklerinin yetersiz kalacağı, salgınla etkin mücadele için geniş bir uluslararası işbirliğinin zorunlu olduğu kısa zamanda anlaşılmıştır. Nitekim, birçok uluslararası örgüt, küresel salgınla mücadele ve işbirliği yapmak için toplu hareket etme refleksi göstermektedir. Bunlardan bir tanesi de Türk Dili Konuşan Ülkeler İşbirliği Konseyi (Türk Konseyi) olmuştur.

Bu çalışmada, Türk Konseyi'nin KOVİD-19 ile mücadelesi, Türk Cumhuriyetleri arasındaki sosyal, siyasî ve ekonomik etkileri ve Türk Konseyi'nin salgından sonra her alanda "güçlü birlik" oluşturmalarının çıktıları değerlendirilmektedir.

Türk Dili Konuşan Ülkeler İşbirliği Konseyi (Türk Konseyi)

Sovyetler Birliği'nin 1991'de hızlı bir biçimde dağılmasının ardından bağımsızlıklarını yeni kazanan cumhuriyetler, hem siyasî hem ekonomik hem de askerî açıdan kendi kendilerine yeterli olamadıkları için bölgeselleşme arzuları dâhilinde yeni arayışlar içerisine girmişlerdir.

Yeni dünya düzeninde bölgede etkin olmak isteyen Türkiye, bu ülkelerin bağımsızlıklarını ayırım gözetmeksizin hemen tanımış olup bu ülkelere ekonomik destek sağlamıştır. Türkiye kısa sürede bu ülkelerin millî bağımsızlıklarının pekiştirilmesi, hukuk devletinin kurulması, demokrasinin oluşturulması, piyasa ekonomisine hızlı geçişlerinin sağlanması için stratejik bir yol izlemeye başlamıştır. 1991 yılının son baharında tüm Türk Cumhuriyetleri Cumhurbaşkanı Ankara'yı ziyaret etmiş, 1992 yılının başlarında ise; tüm yeni Türk Cumhuriyetlerinde Türkiye'nin büyükelçilikleri açılmıştır. Ortaya çıkan şartlar, Türkiye'nin beş bağımsız Türk Cumhuriyeti ile aktif ilişkilere girmesini zorunlu hâle getirmiştir.

Tüm tehdit algılamalarına karşın fırsatları da değerlendirmek isteyen Türkiye, dil, tarih ve kültürel bağlarının bulunduğu bu ülkelerle ilişkilerini ve iş birliğini birçok alanda ortak yarar temelinde hızla geliştirmiş, küresel sisteme uyum sürecinde işbirliğine büyük önem vermiştir. Sovyetler Birliği'nin dağılmasından sonra bu ülkelere yönelik devlet politikasını yürütecek Türk İşbirliği ve Koordinasyonu Ajansı (TİKA), Türk Devlet ve Toplulukları gibi kurumsal yapılar oluşturulmuş, Türk Cumhuriyetleri ile Türkiye arasında Türk Devletleri Başkanları Toplantısı, Türk Konseyi Zirveleri gibi işbirliğini ve eşgüdümü artırıcı iştiraklere ev sahiplikleri yapılarak ilişkilerin boyutu giderek önem kazanmıştır.

1992 yılından itibaren gerçekleştirilen zirveler sürecinin kapsamlı iş birliğini teşvik etmek amacı ile kurumsallaşma gerekliliğinin ortaya çıkması ve 2006 yılında Kazakistan Devlet Başkanı Nursultan Nazarbayev tarafından işbirliği konseyinin kurulması fikri sunulmuştur. Kısaca "Türk Konseyi" ya da "Türk Keneşi" olarak da bilinen Türk Dili Konuşan Ülkeler İşbirliği Konseyi; Azerbaycan, Kazakistan, Kırgızistan ve Türkiye tarafından 3 Ekim 2009 tarihinde Azerbaycan'ın ev sahipliğinde Nahcivan'da düzenlenen 9. zirve toplantısı sonucunda Nahcivan Anlaşması ile kurumsal bir yapıya dönüştürülmüştür. Akabinde 2010 Eylül ayında İstanbul'da gerçekleştirilen 10. Türk Dili Konuşan Ülkeler Devlet Başkanları Zirvesi ile söz konusu Konsey teşekkül ettirilmiş ve Konseyin Sekreteryası İstanbul'da kurularak faaliyetlerine başlamıştır. Türk Konseyi Nahcivan Anlaşması'na göre Türk Dili konuşan ülkeler arasındaki işbirliğinin sağlanması için Birleşmiş Milletler Anlaşması'nın amaçları ve ilkelerinin yanı sıra uluslararası hukukun evrensel normlarını benimseyen şemsiye bir örgüttür.¹

¹ Melisa Arslan, "Son Gelişmeler Işığında Türk Konseyi", TASAM, 15.10.2019.

Türk Dili Konuşan Ülkeler İşbirliği Konseyi, Devlet Başkanları Konseyi, Dışişleri Bakanları Konseyi, her ülkeden gelen akıl insanlardan oluşan Aksakallar Konseyi, Kıdemli Memurlar komitesi ve merkezi İstanbul'da bulunan uluslararası sekretaryadan oluşmaktadır. Türk Konseyi'nin kurulmasından bu yana devlet başkanlarının katılımıyla 7. Zirve düzenlenmiştir.² Türk Keneşi aynı zamanda Türk Dili Konuşan Ülkeler Parlamenter Asamblesi (TÜRKPA), Türk İş Konseyi, Türk Akademisi ve Uluslararası Türk Kültürü Teşkilatı (TÜRKSOY), Türk Dünyası Ortak Odalar ve Borsalar Birliği gibi mevcut iş birliği mekanizmaları için bir şemsiye kuruluş vazifesi de görmektedir.³

Türk Konseyi, ekonomiden siyasete, kültürden, sağlığa kadar birçok politikayı içerisinde barındıran ortak tarih, kültür, kimlik paydasında buluşan ve Türk Dili konuşan halkların dil birliğinden kaynaklanan özel dayanışma temelinde kendisine özgü bir oluşumdur. Kuruluşunun üzerinden henüz 11 yıl geçmiş olmasına rağmen bölge siyasetinde önemli rol oynamaya aday konumuna ulaşmış, uluslararası alanda etki eden mühim gelişmeleri de etkili bir şekilde tepki vermeye başlamıştır.

KOVID-19 Salgını ile Mücadelede Dayanışma ve İşbirliği Zirvesi

Küresel bir salgın hâline gelen KOVID-19 ile mücadelede, küresel işbirliğine ihtiyaç duyulmaktadır. Bu ihtiyaç kapsamında, salgının olumsuz etkilerine karşı ortak çözüm üretmek amacıyla Türk Konseyi Devlet Başkanları Olağanüstü Zirvesi "KOVID-19 salgını ile mücadelede Dayanışma ve İşbirliği" gündemiyle 10 Nisan 2020 tarihinde video konferans yöntemiyle toplanmıştır. Türk Konseyi Dönem Başkanı Azerbaycan Cumhurbaşkanı İlham Aliyev'in girişimleriyle düzenlenen Zirve'ye, Kazakistan Cumhurbaşkanı Kassym Jomart Tokayev, Kırgızistan Cumhurbaşkanı Sooronbay Ceenbekov, Türkiye Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan, Özbekistan Cumhurbaşkanı Şevket Mirziyoyev, Türkmenistan Cumhurbaşkanı Gurbangulu Berdimuhamedov, Macaristan Başbakanı Viktor Orbán, Türk Konseyi Genel Sekreteri Baghdad Amreyev ve Dünya Sağlık Örgütü Genel Direktörü Tedros Adhanom Ghebreyesus katılmıştır.

Türk Konseyi'nin kuruluşundan günümüze ilk defa olağanüstü bir zirve düzenlenmiştir. Konseyin geçmiş faaliyetleri göz önüne alındığında da ilk kez bir kriz karşısında müşterek hareket etme ortamı sağlanmıştır. Bu durum, Konsey'e yöneltilen "yumuşak (*soft*) konulara fazlaca takılıp kalınması" ve birliğin herhangi bir ciddi konuda müşterek siyasî irade ortaya koyamaması ithamlarını da çürütmüştür. Çok kısa sürede harekete geçerek küresel sistemin her noktasına nüfuz eden bir sorunda ortak hareket etme kabiliyeti sağlanması ve işbirliği imkânlarını oluşturmaları, diğer uluslararası örgütlenmeler karşısında Türk Konseyi'nin önemli bir ivme yakaladığını da göstermiştir. Örneğin, ulus-ötesi örgütlenmenin yegâne örneği olan

² "Türk Konseyi Liderleri Bakü'de Toplanacak", *Anadolu Ajansı*, 13.10.2019.

³ "Türk Dünyasının Stratejik Çatı Kuruluşu: Türk Keneşi", *CNN Türk*, 30.07.2019.

Avrupa Birliği bile bu süreçte gerekli reaksiyonu gösterememiş ve kendi içinde birliği sorgulanmasının kapısını aralamıştır.

Olağanüstü Zirve'ye katılan Devlet Başkanları, KOVİD-19 ile mücadelede ülkeler arasında dayanışmayı daha da güçlendirecek muhkem irade temelinde, küresel salgınla mücadelede ve sonuçlarını bertaraf etmede Türk Konseyi çerçevesinde işbirliğini genişletme ve uygulama kararlılıkları vurgulanmıştır. Küresel salgınla ilgili sorunlarda en iyi uygulamaları paylaşmak ve önemli konularda birbirlerine yardımcı olmak amacıyla üye ülkelerin sağlık bakanlıkları arasında yakın etkileşim dâhil olmak üzere ulusal kriz merkezleri arasında işbirliği ve eşgüdüm mekanizması tesis etmek konusunda mutabık kaldıkları açıklanmıştır. Ulusal düzeyde alınan tedbirleri, sağlık alanında çok yönlü işbirliğini artırma hususlarını ele alıp KOVİD-19'un olumsuz etkileri sonucunda ülkelere meydana gelen ortak sorunlara karşı çözümler konusunda işbirliği vurgusunu ön planda tutarak açıklamalar yapılmıştır.⁴ Ayrıca, küresel salgın sonrasında dünya ve ülke ekonomilerinde beklenen olumsuz etkilerin en aza indirilmesi ve bu süreç sonrasında ticarî ve ekonomik alanlarda işbirliği girişimlerini artırarak devam ettirme ve engelsiz ulaştırmayı sağlama konusunda da görüşlerini bildirmişlerdir. Bu süreçte, küresel salgının bir an önce sona erdirilmesi maksadıyla Dünya Sağlık Örgütü'nün küresel salgınla mücadeledeki etkinliğinin artırılmasını ve bu yöndeki uluslararası çabalarının eşgüdümünün sağlanmasının ve güçlendirilmesinin desteklendiği belirtilmiştir.

Dünya Sağlık Örgütü Genel Direktörü Tedros Adhanom Ghebreyesus, *"KOVİD-19'un küresel çapta yayılmaya başlamasından bu yana, Türk Konseyi liderleri, hastane imkânlarının paylaşılması, insanî yardım, test kitlerinin tedarik edilmesi, klinik tecrübelerinin paylaşılması ve tıbbî destek de dâhil yakın işbirliği yapıyor. Türk Konseyi liderlerinin birlik çağrısı ve bu krizin insanlığı bir araya getirmesi gerektiğini tasdik etmeleri beni tümüyle cesaretlendiriyor. DSÖ, güçlü desteğinize minnettardır. Bu ortak tehdidin birlikte üstesinden gelmeyi umuyoruz"*⁵ şeklindeki ifadeleri ile Türk Konseyi'nin KOVİD-19 ile mücadeledeki çalışmalarını takdir etmiştir.

Zirvede Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan, Türk Dünyası'nın bu süreçten güçlenerek çıkacağını belirterek, salgın sonrası için de önlem alınması gerektiğini söylemiştir. Salgını "görünmez bir düşman" olarak ifade eden Erdoğan, virüse karşı verilen ortak mücadelenin Türk Cumhuriyetlerinin arasındaki dayanışmayı perçinleyeceğini, Türk Dünyası olarak bu süreçten güçlenerek çıkacağını, virüse karşı alınan önlemlerin ticareti olumsuz etkilediğini, bu süreçte yaşanan sıkıntıları asgarî seviyeye indirmek amacıyla uluslararası ticaret ve kargo taşımacılığının devam etmesinin tedarik zinciri için hayati öneme sahip olduğunu ifade etmiştir. Salgının olumsuz etkilerini bertaraf etmek ve geleceğe yönelik iş birliğini sürdürmek ve

⁴ *"Türkic Weekly Elektronik Haber Bülteni-2020/169"*, International Turkic Academy, Nisan 2020.

⁵ *"DSÖ Genel Direktörü Ghebreyesus'tan Türk Konseyi Liderlerine Övgü"*, TRT Haber, 10.04.2020.

geliştirmek amaçlı da önerilerde bulunan Cumhurbaşkanı Erdoğan, serbest, açık ve kurallara dayalı bir anlayış çerçevesinde uluslararası ticaretin ve kargo taşımacılığının sürdürülmesi, tedarik zincirinin sürekliliği açısından hayati olduğunu belirtmiştir. Nitekim ticarî işbirliğini korumak amaçlı Hazar geçişli orta koridorun güçlendirilmesinin önemini yineleyerek bu ulaştırma koridoruna temassız dış ticaret ve çok yönlü taşımacılık sistemlerinin geliştirilmesini sağlayan somut adımlar atmak için iş birliğinin yoğunlaştırılması gerekliliğini ifade etmiştir. Cumhurbaşkanı Erdoğan, hâlihazırda Türkiye ile Azerbaycan ve Gürcistan arasında yük taşımacılığı için kullanılan demiryolu taşımacılığını Orta Asya'ya uzatabileceğini açıklamıştır.

Salgın sonrasında “yeni bir dünya gerçeği” ile karşı karşıya kalınacağına işaret eden Cumhurbaşkanı Erdoğan, şu değerlendirmede bulunmuştur: *“Mücadelemizi sürdürürken diğer taraftan da salgın sonrası dönem için hazırlık yapmalıyız. Sağlık alanındaki iş birliğinden ticarete, ekonomiden toplumsal psikolojiye, gelişmelere bütüncül şekilde yaklaşmalı, iş birliği alanlarını tespit ederek gerekli adımları süratle atmamız. Bu minvalde salgınla ilgili sorunlara çözüm üretmek, bilgi, tecrübe paylaşımında bulunmak, ayrıca salgın sonrası döneme dair stratejiler üretmek amacıyla ulusal kriz merkezlerimiz arasında bir eşgüdüm iş birliği mekanizmasının ihdasını öneriyorum. Bu şekilde bir hareket tarzı benimsenmesi Konseyimizin uluslararası görünürlüğünü pekiştirecek, bölgesel ve hatta küresel çapta ağırlığını artıracaktır.”*⁶

Toplantıda Azerbaycan Cumhurbaşkanı Aliyev, Türk Konseyi'nin devlet başkanları düzeyinde zirve yapan ilk uluslararası kuruluş olduğuna dikkat çekerek Azerbaycan'ın salgına karşı aldığı önlemler hakkında bilgi vermiştir. KOVİD-19'un küresel bir tehdit olduğu için küresel tepki gerektirdiğini vurgulayan Aliyev, dünyanın dayanışma ve işbirliğine ihtiyacı olduğunu ifade ederek Türk Konseyi'nin diğer uluslararası kuruluşlarla işbirliği yapmaya hazır olduğunu belirtmiştir.

Kazakistan Cumhurbaşkanı Kasım Cömert Tokayev, salgınla baş etmek için hızlı bilgi değişimine dikkat çekmiş; ayrıca önleyici tedbirler, yenilikçi teşhis ve tedavi yöntemlerinin oluşturulması konularının koordine edilmesi gerekliliğini belirtmiştir. Küresel krizin üstesinden gelmek için iş birliği yapmanın, birlikte hareket etmenin önemine vurgu yapan Tokayev, sağlık sisteminin modernleştirilmesi gerektiğini söylemiştir. Kazakistan'ın KOVİD-19 salgınına yönelik bilimsel çalışmalara da değinerek *“Kazakistan Bilimsel Araştırma Enstitüsü, KOVİD-19'un tespiti için test hazırladı. Tecrübemizi paylaşmaya hazırız”* ifadelerini kullanmıştır. Ayrıca Tokayev salgının, Türk Konseyi ülkeleri arasındaki ticarî ve ekonomik ilişkileri etkilediğine ve olumsuz etkilerin sonuçlarının giderilmesi için ortak “hareket planı” geliştirmeyi önermiştir.⁷

⁶ “Cumhurbaşkanı Erdoğan, Türk Konseyi'nin “Covid-19'la Mücadele ve İş Birliği” Konulu Zirvesine Katıldı”, Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Resmi Sayfası, 10.04.2020.

⁷ “Türk Konseyi Liderlerinden Covid-19'a Karşı ‘Dayanışma’ Mesajı”, Anadolu Ajansı, 10.04.2020.

Kırgızistan Cumhurbaşkanı Sooronbay Ceenbekov, salgın sebebiyle kapatılan sınırların ülkedeki ihtiyaçların karşılanmasında olumsuz etkilendiğini özellikle de sağlık çalışanlarının ihtiyacının karşılanması konusunda aksaklıklar yaşandığını ifade ederek salgının önlenmesi için ortak eyleme ihtiyaç duyduklarını kaydetmiştir. Ceenbekov, günlük tüketim ürünleri, ilaç ve tıbbî donanım temini için sınırlardaki engellerin azaltılmasını istediklerini dile getirerek Türk Konseyi'nin krizle mücadele fonu oluşturması önerisinde bulunmuştur. Çeşitli tehlikeli hastalıklarla mücadele etmek ve salgın bulaşan hastaların zamanında tespit edilmesini öngören "ortak bir çevrimiçi platform" oluşturulmasını desteklediklerini de ifade etmiştir.⁸

Özbekistan Cumhurbaşkanı Şevket Mirziyoyev, salgına karşı daha etkili mücadele için Türk Konseyi bünyesinde bir sistem oluşturmayı önererek bu sistem ile de epidemiyolojik durumun izleneceği, analiz edileceği ve hastalığın yayılmasına ilişkin öngörülerin paylaşılmasını teklif etmiştir. Ayrıca salgının ticarî ve ekonomik ilişkilerin aksatmaması, olumsuzlukları en aza indirmek amacıyla ülkeler arasındaki taşımacılık imkânlarının tam olarak kullanılması ve sınır geçişlerinin sadeleştirilmesi gerektiğini kaydetmiştir. İşbirliğinin sağlanamaması durumunda hiçbir ülkenin salgınla etkin ve verimli bir mücadele veremeyeceğini ifade ederek "*Bizim birlik, beraberlik ve karşılıklı dayanışma ilkelerine dayanarak çalışmamız lazım*" şeklinde görüş bildirmiştir.

Türkmenistan Cumhurbaşkanı Gurbangulu Berdimuhammedov, salgının ciddiyetine vurgu yapmış, Türkmenistan'ın salgına karşı ilk günden itibaren attığı adımları açıklayarak Türk Konseyi bünyesinde fikir alışverişinde bulunulması ve bu tehdide karşı başarılı şekilde direnmek için koordineli adımlar atılması gerektiğini belirtmiştir. Berdimuhammedov, "*En zor koşullarda, halklarımızın ortak nitelikleri olan hümanizm, karşılıklı destek ve dayanışma göstermeliyiz*" demiştir. Ülkesinde salgınla ilgili durumun kontrol altında olduğunu vurgulayan Berdimuhammedov, Türk Konseyi ülkeleri arasındaki ticarî ve ekonomik ilişkilerin ve taşımacılığın düzenli şekilde devam etmesi gerektiğini de kaydetmiştir.

Ayrıca zirvenin ardından Dışişleri Bakanı Mevlüt Çavuşoğlu ve Türk Konseyi Genel Sekreteri Baghdad Amreyev arasında "KOVID-19 ile Mücadelede Dayanışma ve İşbirliği" konulu video konferansının takibi amaçlı bir telefon görüşmesi gerçekleştirmişlerdir. Çavuşoğlu-Amreyev görüşmesinde, olağanüstü zirvenin sonuçları üzerinde değerlendirmelerde bulunarak Zirve sırasında Devlet Başkanları tarafından alınan kararların uygulanması hususunda mutabık kaldıklarını bildirmişlerdir.⁹

⁸ Anadolu Ajansı, a.g.h.

⁹ "Türkiye Cumhuriyeti Bakanı Dışişleri Mevlüt Çavuşoğlu ve Türk Konseyi Genel Sekreteri Baghdad Amreyev bir telefon görüşmesi gerçekleştirdi", *Türk Keneşi*, 13.04.2020.

Tüm bu işbirliği ihtiyacına karşın salt iktisadî çıkar temelinde kurulmuş uluslararası kurumların ve Avrupa Birliği gibi yapıların da çaresizliğine şahit olunmaktadır. Nitekim hem AB üyesi hem de Türk Konseyi'nin gözlemci üyesi statüsünde olan Macaristan, salgınla mücadelede Avrupa Birliği'nin (AB) yetersiz kaldığına dikkat çekmiştir. Macaristan Başbakanı Orban, KOVİD-19 salgınıyla mücadele kapsamında Macaristan'a Türk Dili Konuşan Ülkeler İşbirliği Konseyi ülkelerinden ve Çin'den yardım geldiğini söylemesi de AB'nin bu süreçteki durumunu göstermiştir.¹⁰

Sonuç

KOVİD-19 salgını gibi küresel etkiye sahip bir sorunla mücadelede, bir devletin ya da herhangi bir uluslararası kuruluşun tek başına yeterli olmasının mümkün olmadığı anlaşılmaktadır. Dolayısıyla bu salgın, uluslararası dayanışmanın, işbirliğinin ve küresel mücadelenin önemini ortaya çıkarmıştır. Uluslararası işbirliği arayışının artacağı bir döneme girilmektedir.

KOVİD-19 salgını, gelecekte, ağırlıklı olarak sağlık ile ilgili boyutlarıyla gündemde gelecek olsa da Türk Devlet Başkanlarının ifade ettiği üzere krizin iktisadî ve siyasî boyutları, salgın sonrası kurulacak yeni düzenin asıl tartışma konusu olacaktır. Tüm bunların bilinci ve farkındalığı ile Türk Konseyi, "KOVİD-19 Salgını ile Mücadelede, Dayanışma ve İşbirliği Zirvesi"nde salgının küresel etkisine dikkat çekerek önemli kararlar almıştır. Olağanüstü gündemle toplanan Zirve ile, bölgesel ve uluslararası sorunların çözümünde birlikte hareket etme iradesini kuvvetlendirme kararlılığı ortaya konmuştur.

Salgın karşısında dayanışma ve eşgüdümün, çok taraflı veya ikili işbirliğinin artırılması ve geliştirilmesi hususunda Konsey'in faaliyetleri sürdürülecektir. Dünyanın KOVİD-19 sonrasında hem siyasî hem de ekonomik olarak yeni bir hâl alacağı aşikârken, krizin muhtemel sonuçlarından bir tanesi de uluslararası sitemde yaşanacak güç dağılımı olacaktır. ABD'nin küresel bir güç olarak salgınla mücadelede beklenen rolü üstlenememesi, AB ve kurumlarının yetersiz kalması, NATO'nun ise aktif olarak salgına karşı harekete geçmemesi Batının zayıfladığına işarettir. Öyle ki sürecin bu şekilde devam etmesi durumunda, uluslararası sistemin güç yapısı Transatlantik eksenden Asya'ya doğru güç ve servet kayması ile sonuçlanacaktır.

Yeni bir dünya gerçeğiyle karşı karşıya kaldığımız bu süreçte Türk Konseyi üzerine düşen sorumluluğu ilk etapta yerine getirmiştir. Kuruluş amacı doğrultusunda Türk Dili konuşan ülkeler, dayanışmayı daha da güçlendirme ve küresel salgınla mücadelede muhtemel olumsuz sonuçları bertaraf etme noktasında işbirliğini genişletme kararlılığını vurgulamıştır. Ayrıca küresel salgınla mücadelede Türk

¹⁰ "Macaristan: Kovid-19 Salgınında AB'den Değil Türk Konseyi ve Çin'den Yardım Geldi", *Anadolu Ajansı*, 27.03.2020.

Konseyi, salgın sonrası dönem için hazırlık yapma gerekliliğini gündeme getirmiş, bu kapsamda ilgili kurumlar çalışmalarına başlamıştır.

Sonuç olarak, henüz 11 yıllık bir geçmişe sahip genç bir kuruluş olan Türk Konseyi, muadillerinin aksine proaktif bir politika izlemiş ve üyeleri arasında işbirliği ve dayanışmayı sağlamak konusunda kararlı ve etkin bir uluslararası örgüt olduğunu KOVİD-19 salgını vesilesiyle dünya kamuoyuna göstermiştir.